

Riksbankens Företagsundersökning

”Förvånande att konjunkturen
håller i sig så bra”

Februari 2019

Riksbankens företagsundersökning i februari 2019¹

De svenska företagen är i allmänhet något överraskade av att konjunkturläget fortsätter att vara så pass starkt som det är. Speciellt gäller detta tillverkningsindustrin som dels kan exportera till växande marknader främst i Europa och i Nordamerika, dels kan dra fördel av att den förhållandevis svaga kronan bidrar till god lönsamhet. Än så länge finns det heller inga tydliga tecken på att en bred nedgång skulle vara nära förestående. Men trots det fortsatt goda läget är man mindre optimistisk om konjunkturen framöver.

Även i den inhemska ekonomin är efterfrågan generellt hög trots att en del branscher och verksamheter upplever kärvare tider. Exempelvis minskar bostadsbyggandet tydligt men detta har i många fall uppvägs av en fortsatt god efterfrågan på annat byggande. Den svaga kronkursen pressar också vinsterna i flera branscher där det har varit svårt att kompensera sig för de höga inköpskostnaderna.

Den överlag starka efterfrågan och de stigande inköpskostnaderna gör att framför allt handeln och företag som säljer tjänster direkt till hushåll planerar att höja priserna något på ett års sikt. Samtidigt fortsätter strukturomvandlingen inom framför allt sällanköpshandeln mot en allt mer nätbaserad handel och fler konkurrerande nättaktörer vilket pressar priserna. Även dagligvaruhandeln påverkas av den pågående strukturomvandlingen men i en långsammare takt än övrig handel.

De senaste årens produktivitetutveckling upplevs överlag som god. Enligt företagen själva beror det huvudsakligen på att de kontinuerligt blir bättre på att driva sin verksamhet snarare än på enskilda förändringar som till exempel användning av ny teknik.

”Löjligt att vi hela tiden planerar för sämre tider när det bara fortsätter att gå bra”

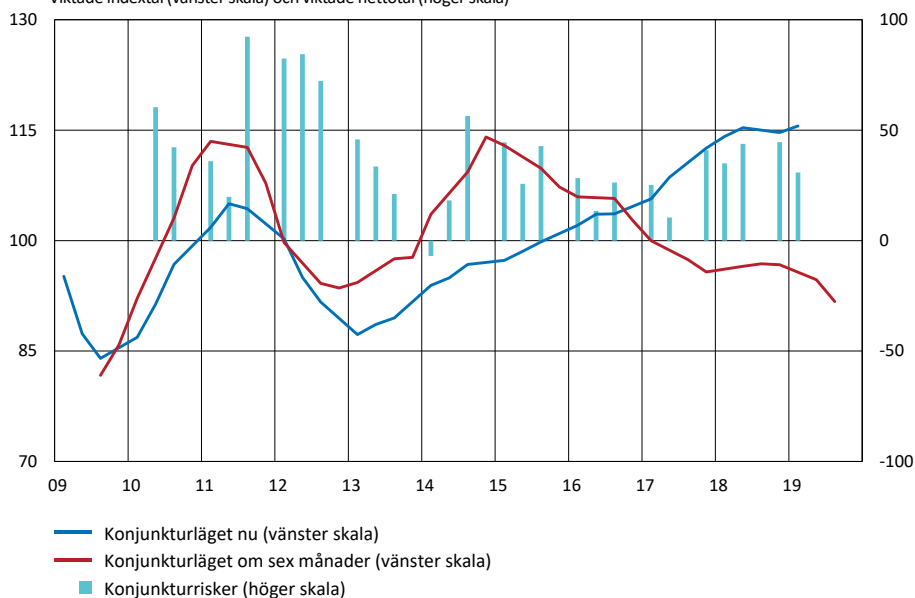
Konjunkturläget fortsätter att vara gott samtidigt som allt fler företag tror att läget kommer försämrats om sex månader, se diagram 1. En företagsledare uttryckte det så här: ”En konjunkturavmattning kommer man inte ifrån, men oron ligger i att någon händelse kommer att utlösa en nedgång och att den då blir djupare och snabbare än normalt.” Den mindre optimistiska synen på konjunkturutvecklingen hänger också samman med att företagen överlag har märkt att orderingången och försäljningen försämrats något under inledningen av året. Vikten av att vara vaksam på konjunkturutvecklingen men även försiktig vid framtida beslut och planering av verksamheten poängteras i samtalen.

Samtidigt rapporterar exportföretagen om en fortsatt stark efterfrågan från USA, Europa och delar av Asien. Liksom i tidigare undersökningar är flera företag överraskade av att läget fortsätter att vara så pass bra, då man under en längre period har planerat för en nedgång. Synen på den kinesiska marknaden är tudelad. Vissa rapporterar om en avmattning i

¹ Tre gånger per år intervjuar Riksbanken de största företagen inom bygg-, handels-, industri- och delar av tjänstesektorn. Den här gången intervjuades representanter för 28 företag med totalt cirka 215 000 anställda i Sverige under perioden 13 februari-1 mars.

efterfrågan medan andra anser att oron kring denna marknad är överdriven. Efterfrågan från Nordamerika upplevs fortsatt vara särskilt stark, medan den i Europa betecknas som god men inte lika stark som den nordamerikanska.

Diagram 1. Konjunkturläge och konjunkturrisiker
Viktade indextal (vänster skala) och viktade nettotal (höger skala)

Anm. De viktade indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av nettotalen för de företag som anger att konjunkturläget för närvarande är bra eller dåligt och de som anger att konjunkturläget om sex månader kommer att förbättras eller försämrats. Den röda linjen, konjunkturläget om sex månader, är framflyttad två kvartal. Linjerna visar de viktade indextalen uttryckta som glidande medelvärde baserat på tre observationer. Staplarna visar de viktade nettotalen för de företag som anger att riskerna för konjunkturutvecklingen just nu är större respektive mindre än normalt. Undersökningen genomförs tre gånger per år, vilket innebär att det endast finns observationer för tre kvartal varje år i diagrammet. Från och med 2017 finns det observationer för de två första kvartalen och för det sista kvartalet varje år i diagrammet.

Risikerna för en försämrad konjunkturutveckling upplevs sammantaget ha minskat något i februari jämfört med undersökningen i november, se diagram 1. Trots det framhåller företagen flera olika riskfaktorer. Exportföretagen är till exempel oroliga inför Storbritanniens utträde ur EU (Brexit) och vad det kommer att innebära för utvecklingen på denna marknad men även möjliga effekter på konjunkturutvecklingen i Europa.

En hård Brexit? – "Vi håller på investeringar i Storbritannien och skjuter det framför oss"

Storbritanniens utträde ur EU (Brexit) som är planerat till den 29 mars i år är en riskfaktor som nämns i flera av intervjuerna. Särskilt påtalas riskerna med ett avtalslöst utträde, en så kallad hård Brexit. En sådan kan komma att innebära problem med försörjningen med insatsvaror från Storbritannien till produktionsanläggningar i Sverige (eller andra delar av Europa). Företagen planerar utifrån olika tänkbara scenarier och utreder frågor som kan komma att uppstå i samband med en hård Brexit. Vilka tullar som man riskerar att drabbas av och vilka lösningar som kan förenkla tulladministrationen är exempel på frågor som utreds. Vissa insatsvarulager i både England och Sverige har även byggts upp som en säkerhetsåtgärd i fall det blir en hård Brexit. De som förser exportföretagen med tjänster ser också risker med en Brexit. Exempelvis påverkas transporterna direkt av Brexit genom att administrationen blir mer betungande, och på sikt kommer detta att innebära förändrade handels- och transportmönster. Det finns också en risk att Brexit dämpar förtroendet och konjunkturen i Europa.

Handelskonflikten mellan USA och Kina, en tydlig avmattning av både den kinesiska och den europeiska ekonomin samt ett eventuellt införande av amerikanska tullar för den europeiska fordonsindustrin ser man också som betydande risker. Företagen inom handeln lyfter fram att handelskonflikten mellan USA och Kina bidragit till att dollarn har förstärkts.

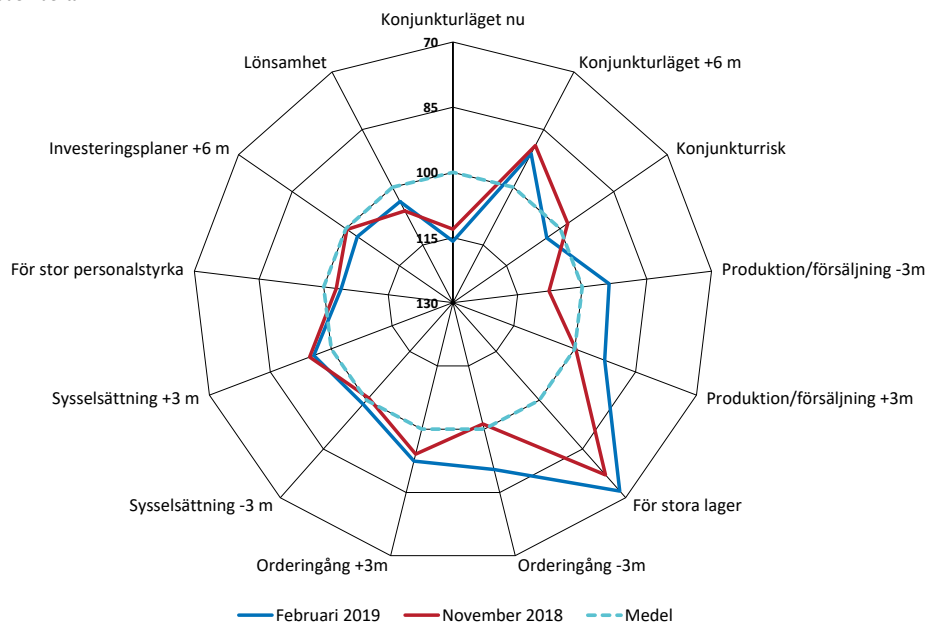
Bland dessa finns också en oro för børsutvecklingen och hur den kan komma att påverka hushållens konsumtion framöver.

Andra risker som tas upp är amorteringskravet, ränteutvecklingen och prisbildningen på den svenska bostadsmarknaden och den negativa inverkan de kan ha på de svenska hushållens köpkraft och köplust. Regeringsbildningen och offentliggörandet av innehållet i regeringens politik i den senaste budgetpropositionen och i den sakpolitiska överenskommelsen upplevs dock överlag som något positivt.² Det handlar dels om att det nu finns en regering på plats för att ta nödvändiga beslut, vilket även betyder stabilitet och en minskad osäkerhet. Men dessutom kan några av förslagen, som till exempel infrastruktursatsningarna i den sakpolitiska överenskommelsen, komma att öka efterfrågan.

Sammantaget tyder det samlade svarmönstret på att konjunkturläget under inledningen av året är minst lika bra som det var i november, se diagram 2. Trots detta fortsätter företagen att tro på en avmattning av konjunkturen på sex månaders sikt. Utmärkande är också de fortsatt stora lagren. Den något lägre produktionen under inledningen av året, vilken också bör ses i ljuset av den höga produktionen under fjolåret, kan bero på att orderingsgången minskat men också på att man har börjat att minska lagren.

Diagram 2. Företagens samlade svarmönster

Viktade indextal

Anm. Svaren på frågorna är utplacerade längs "ekrar" i diagrammet där ett indextal närmare mitten är bättre. De historiska genomsnitten är beräknade från det datum den aktuella frågan började att ställas. Beteckningarna -3m / +3m betyder de senaste respektive de kommande tre månaderna. +6m betyder de kommande sex månaderna.

"2018 var bästa året någonsin"

Fjolåret var ett verksamhetsår med en hög (eller rekordbra) försäljning, god lönsamhet och ökade marknadsandelar för flera av företagen inom **industrin**. Överlag fortsätter utvecklingen vara gynnsam för dem. Citaten "Läget är inte sämre än i höstas" och "Förvånande att konjunkturen håller i sig så bra eftersom det såg lite mörkare ut mot slutet av fjolåret" är talande. I ljuset av det goda verksamhetsåret 2018 är de också mindre optimistiska om konjunkturläget om sex månader. Det beror delvis på att den rådande högkonjunkturen upplevs som (ovanligt) lång, men också på att orderingsgången och produktionen fallit tillbaka något under inledningen av året.

² Se *Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna* från den 11 januari 2019.

Nedgången i produktionen hittills i år beror till viss del på att exportföretagen har stora lager. De behöver minska dem något, vilket gör att de även på tre månaders sikt bedömer att produktionen kommer att minska. Det finns flera goda skäl för den tidigare lageruppbbyggnaden. Bland annat finns ett behov av att upprätthålla en hög servicenivå gentemot kunderna men det är också så att olika globala flaskhalsar, till exempel trängsel i hamnar, har försenat vissa leveranser och därmed bidragit till ytterligare utökade lager.

Även om produktionen gått ner något är man i flera fall på eller nära kapacitetstaket. Men nya kapacitetshöjande investeringar är ändå inte planerade. Investeringarna är i istället inriktade mot att kortsiktigt lösa flaskhalsar. Försiktigheten kan delvis förklaras av den minskade orderingsgången men också av diskussionerna i massmedierna kring en kommande konjunkturavmattning.

En pågående strukturomvandling inom handeln

Inom **detaljhandeln** pågår sedan flera år en strukturomvandling med till exempel digital lagerhantering, självscanning av varor och en uppbyggnad/utveckling av e-handeln. Hela branschen är starkt konkurrensutsatt genom e-handeln och alla dess nättaktörer. Synen på konjunkturläget kan alltså delvis vara påverkat av den pågående strukturomvandlingen. Konjunkturläget upplevs antingen som tillfredställande eller som dåligt och man ser en nedåtgående trend i konjunkturen under de kommande sex månaderna.

De som verkar inom **dagligvaruhandeln** är överlag nöjda med konjunkturläget och bedömer också att de kommer att fortsätta att vara så om sex månader. Men de poängterar också att försäljningsvolymen för dagligvaruhandeln inte är så konjunkturberoende. Om konjunkturen mattas av kan lönsamheten dock påverkas när kunderna byter från dyra till billigare livsmedel. Det sammanfattas väl av citatet "Vid en avmattning kommer vi kanske att ha en värdeeffekt men inte en volymeffekt på marknaden".

"Absolut det bästa konjunkturläge som någonsin har varit i hela IT-branschens historia"

Synen på konjunkturläget varierar tydligt i olika delbranscher inom **tjänstesektorn**. Medan IT-branschen upplever konjunkturläget som mycket bra tack vare hög efterfrågan så finns det företag inom rese- och charterbranschen som i stället har det väldigt tufft till följd av svag krona och återhållsamma hushåll, vilket också påverkar deras konjunkturbedömning. Bemanningföretagens syn ligger någonstans däremellan och de beskriver det nuvarande konjunkturläget som tillfredställande men något avvaktande. Efterfrågan beskrivs som oförändrad och de har tillräckligt med uppdrag, men samtidigt upplever de att deras kundföretag är något avvaktande: "Kunderna vågar inte riktigt gasa på, men samtidigt drar de inte ned heller".

Växelkursen – en utmaning för resebranschen

För detaljhandeln överlag och delar av tjänstenäringen innebär den svaga svenska kronan ett starkt omvandlingstryck på deras verksamheter. Ett exempel är **resebranschen** där intäkterna överlag fås i de skandinaviska valutorna medan kostnaderna normalt är i euro och flygbränslet betalas i amerikanska dollar. En företagsledare uttrycker denna situation som "Valutan är en mardröm". Förutom valutautvecklingen är det flera andra faktorer, som klimatdebattens påverkan på konsumenternas preferenser (så kallad flygskam) och EU:s regleringar vid försenade flyg, som påverkar dem. Den pågående omvandlingen innebär kostnadsbesparingar och effektiviseringar av verksamheten för många. Som exempel nämns minskade utgifter för marknadsföring, försök att omförhandla ingångna avtal med underleverantörer, framskjutna eller nedlagda investeringsplaner, pågående omorganisationer och personalneddragningar.

”Det är ganska höga hyror i nyproduktion redan idag så det krävs ett mycket större grepp i bostadspolitiken för att göra någon skillnad”

Även om bostadsmarknaden svalnat så beskrivs efterfrågan i **byggbranschen** generellt som hög. Fjolåret var ett starkt år för byggandet med en hög, eller till och med rekordstor, orderingång. En respondent uttrycker det som att ”Det var en otrolig högkonjunktur under 2018 för oss”. Men eftersom byggande och försäljning av bostäder är en väsentlig del av verksamheten för flera inom branschen och det nu är svårt att få igång nya bostadsprojekt så är det flera som nämner att byggkonjunkturen har toppat. Läget för byggkonjunkturen bedöms också överlag vara sämre om sex månader. Flera har också sett en avmattning i orderingången under inledningen av året, men samtidigt påpekas att det är från en hög eller mycket hög nivå. En respondent nämner apropå konjunkturläget: ”En av våra underleverantörer som tillverkar betongfundament märkte av en avmattning redan i höstas och det brukar vara en tidig konjunkturindikator”.

Byggbolagen konstaterar samtidigt att det finns ett underliggande behov av offentligt byggande, till exempel äldreboenden, fängelser, skolor och förskolor, liksom av kommersiellt byggande, till exempel kontor, varuhus och hotell, som åtminstone delvis täcker upp för det minskade bostadsbyggandet. Likaså bedöms infrastruktur/anläggningar bidra till att delvis väga upp nedgången på bostadssidan: ”Det är en stark efterfrågan, men bostäder är så klart mycket svagare än tidigare.” Byggbolagen har också en väl uppbyggd orderstock att beta av de närmaste åren: ”Vi kommer att ha mycket att göra under hela 2019 och en bit in på 2020 även om konjunkturen vänder nu. Det blir en eftersläpning för oss”.

Det är framför allt i Stockholmsområdet som efterfrågan på bostäder har minskat, vilket har inneburit att en del byggbolag redan har minskat personalstyrkan inom bostadsproduktionen där. Det har också startats kampanjer för att försöka få fart på bostadsförsäljningen. Hushållen erbjuds till exempel nedsatta priser eller olika gåvor om de tecknar sig för ett kontrakt på en nybyggd bostad. Det förekommer också att nybyggda bostadsrätter görs om till hyresrätter. Vad gäller bostadsmarknaden nämns också förslaget i den sakpolitiska överenskommelsen – att den 1 juli 2021 införa en ny lagstiftning som tillåter fri hyressättning för nybyggda hyreshus. En sådan ändring bedöms dock inte ha så stor påverkan på bostadsmarknaden.

”Brist på specialister ja, generellt nej!”

Trots en långvarig högkonjunktur råder det sammantaget inte någon generell brist på arbetskraft. Löneutvecklingen och löneglidningen väntas därför fortsatt vara måttlig under de kommande tolv månaderna. Bristen på specialister är dock fortsatt hög. Det är främst för anställda med IT-kunskaper, erfarna tjänstemän och ingenjörer med digital kompetens som efterfrågan är hög. Byggföretagen rapporterar om en fortsatt stor brist på specialister, som till exempel projektledare, och de hanterar situationen genom att ge relativt oerfaren arbetskraft mer kvalificerade tjänster än vad man normalt gör. De anställer inte arbetskraft med höga löneanspråk då de vill undvika en lönestruktur med stora löneskillnader mellan nyanställda och befintlig personal, vars löner höjs i enlighet med kollektivavtalen. En personalchef beskriver det som att ”Det är en besvärlig situation med låga avtalade löner och löneanspråk på en hög nivå”.

Det är i stort sett bara tjänstesektorn som fortsätter att rapportera om en generell brist på arbetskraft. Det är till exempel fortsatt svårt att få tag på chaufförer och mekaniker. För dessa grupper stiger lönerna betydligt snabbare än för andra arbetstagare. ”Bristen har inte haft så stor effekt på kollektivsidan totalt men har lett till lönepremier för vissa” är ett talande citat.

Endast övergående effekter på försäljningspriserna från sommarens torka

Under hösten steg inköpskostnaderna, särskilt för många inom handeln, till följd av den varma sommaren. De högre inköpskostnaderna kunde dock i stor utsträckning föras över till konsumenterna. Flera i branschen trodde då att inköpskostnaderna skulle fortsätta att stiga under 2019 på grund av fördröjda effekter. Men de har under inledningen av året inte sett några sådana effekter, åtminstone inte inom dagligvaruhandeln. I stället har kostnaderna ökat till följd av den svaga kronan och den relativt starka efterfrågan som fortfarande råder. "Det är framför allt valutan som påverkar oss" är ett citat av en företagsledare som fångar uppfattningen bland flera.

Försäljningspriserna har varit mer eller mindre oförändrade medan kostnaderna har ökat något jämfört med i november. Det har lett till en något försämrad lönsamhet inom handeln, som fortsätter att pressas av den hårda konkurrensen till följd av e-handelsexpansionen. Liksom i tidigare undersökningar talar flera inom handeln om det pågående digitala skiftet med ökad e-handel och pressade marginaler som följd.

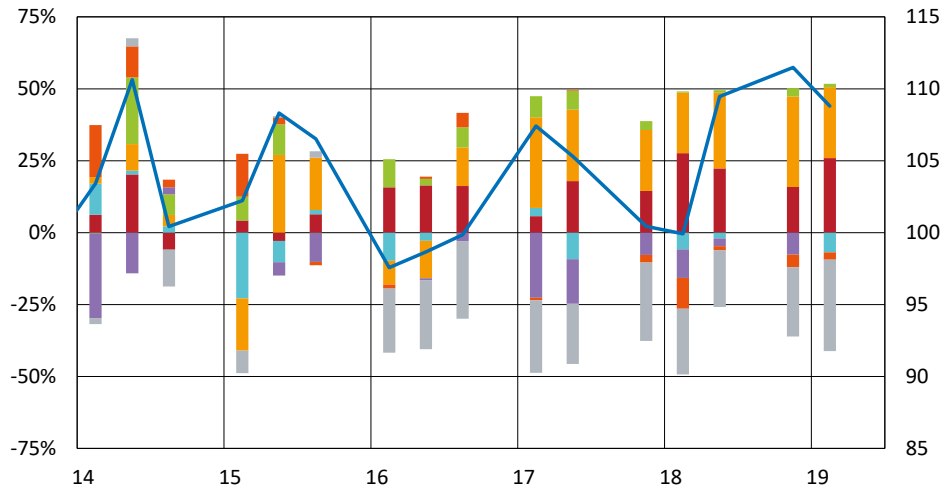
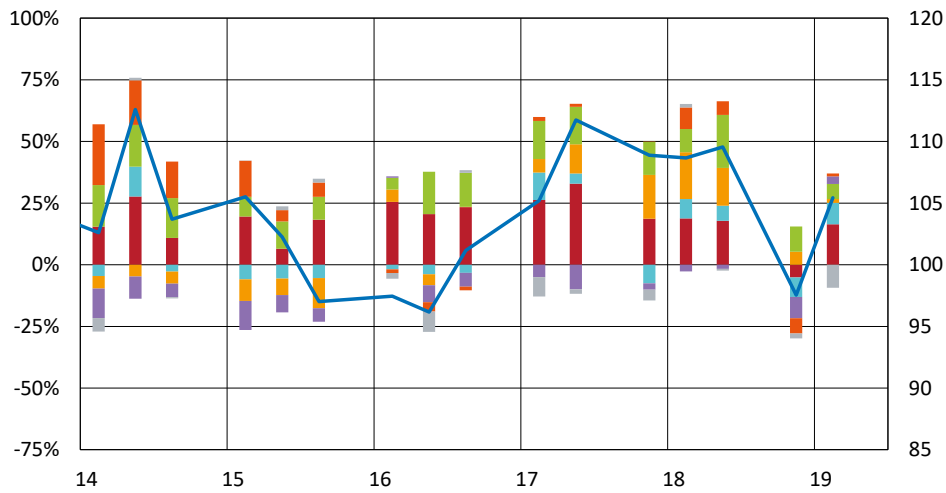
"Konstant jobb att höja priserna"

För att förbättra sina marginaler och sin lönsamhet när kostnaderna stiger är det flera företag som planerar att höja priserna under det närmaste året. Såväl de konsumentnära som industri-, bygg- och några av tjänsteföretagen (det vill säga övriga företag) tror överlag att den höga efterfrågan kommer att bidra till högre priser om tolv månader, se diagram 3. De konsumentnära företagen förväntar sig även högre inköpskostnader, till viss del som en följd av den svaga kronkursen gentemot euron och dollarn, vilket också kommer att leda till höjda priser. Men det är samtidigt svårt att få igenom prishöjningar mot kunderna trots den höga efterfrågan på grund av den hårda konkurrensen genom e-handeln.

För industrin och byggsektorn är det höga kapacitetsutnyttjandet också en betydelsefull faktor som gör att priserna kan komma att öka framöver. Men trots att de har djärvare planer på (eller kanske större förhoppningar om) prisökningar än i föregående omgång är det endast små faktiska prishöjningar som man talar om.

Diagram 3. Drivkrafter bakom prissättningen nästkommande tolv månader

Viktade nettoandelar och viktade indextal

Konsumentnära företag**Övriga företag**

- Prisplaner 12 månader
- Efterfrågan
- Ledig kapacitet
- Inköpskostnader
- Arbetskraftskostnader
- Produktivitet
- Marginaler
- Annat

Anm. Staplarna (vänster skala) visar nettot av svar att faktorn kommer att påverka priserna uppåt eller nedåt det kommande året. En stapel över (under) noll innebär att faktorn bidrar till stigande (sjunkande) priser framöver. Stapeln "Annat" utgörs framför allt av konkurrens. De viktade indextalen (höger skala) visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av nettotalen för de företag som svarar på frågan om försäljningspriserna kommer att höjas respektive sänkas kommande tolv månader.

FÖRDJUPNING – Det är de ständiga förbättringarna som ökar produktiviteten

Under senare år har produktivitetstillväxten i Sverige och omvärlden varit svag enligt den officiella statistiken. Samtidigt har många av respondenterna i företagsundersökningen beskrivit en god sådan tillväxt. För att öka förståelsen för produktivitetens utvecklingen i Sverige under de senaste åren har därför fördjupade frågor ställts i undersökningen. Överlag beskriver företagen en fortsatt god produktivitetstillväxt, ofta kopplad till det goda efterfrågeläget. Företagen lyfter fram ständiga förbättringar av arbetsmetoder, arbetsprocesser, logistik och verksamhetsplanering som de viktigaste faktorerna bakom högre produktivitet. Flera har även infört ny teknik som har bidragit till en god produktivitetstillväxt i verksamheten. Andra faktorer, som regelefterlevnad och IT-säkerhet som är svårare att effektivisera, har däremot bidragit till att dämpa produktivitetens utvecklingen.

Företagen upplever inte samma svaga produktivitetstillväxt som i den officiella statistiken

Sedan finanskrisen 2008-2009 har produktiviteten utvecklats svagt i Sverige, liksom i andra utvecklade ekonomier. Ekonomerna är dock oeniga om vad det kan tänkas bero på. En del menar att dagens innovationer ger mindre produktivitetstillväxt än tidigare, medan andra hävdar att effekterna av den nya tekniken ännu inte syns i den vedertagna statistiken men att den med tiden kommer att göra det.³

Sedan den första företagsundersökningen 2007 har frågor om företagets produktivitetstillväxt ställts. Överlag har produktivitetens utvecklingen genomgående beskrivits som god, samtidigt som den offentliga statistiken åtminstone periodvis gett en annan bild.

För att få en bättre uppfattning om hur företagen tänker kring produktivitetens utvecklingen ställdes därför denna gång några extra frågor om hur företagen mäter produktiviteten och vilka faktorer som har mest betydelse för dess utveckling. Företagen fick också ta ställning till en rad påståenden om produktivitetens utvecklingen.⁴

Produktivitet mäts på många olika sätt

För att mäta produktiviteten använder företagen både mått som varierar med efterfrågan och sådana som i större utsträckning är kopplade till teknikutvecklingen och det ständiga förbättringsarbetet som görs i företagen.⁵

För de efterfrågerelaterade måtten är det vanligt att man relaterar värdet på produktionen till kostnaderna för verksamheten, som till exempel omsättningen, produktions-, förädlings- och/eller försäljningsvärdet till antalet anställda, antalet arbetade timmar och/eller kvadratmeter/lokal/anläggning/butik/lager. Citatet "Värdeförändringen i förhållande till kostnadsbasen." beskriver tanken bakom dessa mått väl. En del företag använder också olika typer av marginal- eller lönsamhetsmått. Det förekommer också mer eller mindre branschspecifika mått som till exempel uthyrningsgrad i bemanningsbranschen, debiteringsgrad och andel overhead i konsultbranschen samt konverteringsgrad i handeln.⁶ Indikatorerna följs ofta upp vecko- och månadsvis på en central nivå i organisationerna.⁷

"Ständiga förbättringar ger stort genomslag på sikt"

Den andra typen av produktivetsmått, som är av mer teknisk karaktär, handlar ofta om effektivitet i arbetsprocesser och arbetsmetoder, bland annat ledtider,

³ Se till exempel Gordon (2012), "Is US Economic Growth Over? Faltering Innovation Confronts the Six Headwinds", *NBER Working paper series*, nr. 18315, samt Brynjolfsson och McAfee (2011), *Race Against the Machine*, Digital Frontier Press, New York.

⁴ Liknande påståenden om produktivitetens utvecklingen fick amerikanska företag ta ställning till i Federal Reserve Bank of Atlanta (2018), "Assessment of Firm Productivity", *Business Inflation Expectations Survey*, juli.

⁵ Respondenterna betonar här också svårigheterna att mäta produktiviteten.

⁶ Uthyrningsgrad = andel anställda som är uthyrda av det totala antalet bemanningsanställda, debiteringsgrad = andel faktureringar av kund av totalt antal arbetade timmar, andel overhead = andel anställda som inte fakturerar kund av totalt antal anställda samt konverteringsgrad = andel kundbesök som konverteras till köp av varor i förhållande till det totala antalet kundbesök.

⁷ Några företag mäter idag produktivitetens utvecklingen enbart på en lokal nivå och konstaterar att "Det måste vi ändra på!" för att få till en bättre kontroll och en bredare översikt av den.

tidsåtgång för produktionen eller leveranstider. Hit räknas också resultat från enkäter om till exempel kundnöjdhet eller mått som kundtillströmning efter en marknadsföringskampanj. I byggbranschen förekommer även självskattningsmätningar där anställda får ange upplevd produktivitet i ett projekt jämfört med tidigare projekt. Därigenom bygger man upp en kunskapsbas för framtida projekt. Verksamheten är i många fall så pass fragmenterad i olika delar och moment att det behövs flera olika mått, ibland hundratals, för att få en bättre bild av produktivitetens utveckling. De olika måtten som beskrivs här används framförallt på en lokal nivå i organisationerna.

”Rätt är ledordet för produktiviteten”

De viktigaste faktorerna för produktivitetens utveckling är enligt företagen ständiga förbättringar av arbetsmetoder, produktionsprocesser, verksamhetsplanering och logistik. ”Ytterligare utveckling av befintliga processer och metoder är bra sätt att öka produktiviteten”, ”Det handlar om att göra saker lite bättre hela tiden” och ”Rätt är ledordet för produktiviteten” är tre citat som fångar uppfattningen som delas av många av företagen.

Tillsammans med det ständiga förändringsarbetet och efterfrågan är även konkurrenssituationen och teknikutvecklingen viktiga faktorer. Inom handels- och tjänstebranscherna nämns också vikten av att ge rätt erbjudande och rätt information till kunden samt anpassning av bemanningen till kundefterfrågan. ”Förmågan att anpassa arbetstimmar till efterfrågan är nyckeln till produktiviteten” som en respondent inom handeln uttrycker det.

”Svårt att bli effektivare i regelefterlevnad”

Nästan var fjärde företag i undersökningen anser att de har haft produktivitetstillväxt i den operativa delen av verksamheten tack vare att de infört ny tekniksamtidigt som utvecklingen i andra delar av verksamheten har bidragit till att dämpa den, se diagram 4. Citatet ”Vi är på bollen ute i fabriken, men sen dränks vi av det här andra centrala, manuella som regler och IT-säkerhet” beskriver situationen väl. En maskin eller arbetsprocess kan ständigt förbättras, men det är svårt att bli effektivare inom till exempel regelefterlevnad. Nya krav och tolkningar av regler och lagar är tidskrävande, tar mycket resurser i anspråk och ger ingen direkt positiv effekt på resultatet eller omsättningen.

”Det kommer en ny digital framtid”

Nästan var femte företag i undersökningen förväntar sig en stark produktivitetstillväxt framöver tack vare ny teknik, men de anser att det i nuläget antingen är för dyrt att investera i den nya tekniken eller att man investerat utan att det ännu har gett några tydliga effekter, se diagram 4.

Diagram 4. Påståenden som enligt företagen stämmer bäst överens med deras produktivitetens utveckling de senaste 2-3 åren

Andel av svar

Anm. Frågan löd: Produktivitetens utvecklingen (mätt som BNP per arbetad timme) i Sverige har under de senaste åren varit svag. Utifrån ert perspektiv, vilket av följande påståenden stämmer bäst med er situation de senaste 2-3 åren? Utveckla gärna resonemangen för det påstående som väljs. De svarande fick välja ett av följande alternativ: 1) Vi räknar med produktivetsförbättringar av ny teknologi framöver, men än så länge har det varit för dyrt att investera i den nya tekniken. 2) Vi har haft produktivetsförbättringar för vårt företag. Den officiella statistiken känns något missvisande. 3) Vi har haft produktivetsförbättringar av ny teknologi i den operativa delen av verksamheten, men detta har uppvägs av en svag produktivetsutveckling i andra delar (t.ex. regelefterlevnad, IT-säkerhet m.m.). 4) Produktivetsutvecklingen har varit stark/svag på grund av andra orsaker. Diagrammet är skapat utifrån både val av påstående och de utvecklade resonemangen.

Att man ändå gjort investeringar i ny teknik har framför allt att göra med konkurrenssituationen: ”Vi måste ju hänga med. Det händer ju så mycket inom det digitala området hela tiden” som en företagsledare uttryckte det. Flera företag tror också att användningen av ny teknik kommer att prägla deras verksamheter i ännu större utsträckning framöver.

Om Riksbankens företagsundersökning

Riksbankens undersökning avser att spegla pris- och konjunkturutvecklingen inom industrin, byggsektorn, handeln och delar av tjänstesektorn. Eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor del av det svenska näringslivet kan relativt få intervjuer ge information om stora delar av näringslivet. Många av de intervjuade företagen förmedlar dessutom information om andra delar av näringslivet genom sina kontaktytor mot bland annat små och medelstora företag.

Undersökningen görs genom att Riksbankens personal besöker företagen i cirka en timme. Intervjuerna genomförs i regel med personer i företagets ledningsgrupper. Samtalen ger företagen möjlighet att utveckla svaren och intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor. Särskilda frågor ställs från tid till annan om aktuella frågeställningar inom penningpolitiken.

I undersökningen intervjuas cirka 30 företag i februari, och cirka 45 företag i maj och november. Sedan undersökningens start 2007 har över 300 olika företag deltagit i undersökningen.

Diagrammen i rapporten visar företagens svar viktade med respektive företags antal anställda i Sverige. Indextalen i diagrammen fångar upp- och nergångar i svarsmonstren väl. Dessa svar kombineras sedan med företagets reflektioner under intervjuerna. Rapporten för februari 2019 redovisar resultatet av intervjuer med 28 företag som huvudsakligen gjordes mellan den 13 februari och 1 mars.

En närmare beskrivning av undersökningen finns på Riksbankens webbsida:

Hokkanen, Melin och Nilson (2012), "Riksbankens företagsundersökning – en snabb konjunkturindikator", Penning- och valutapolitik 2012:3.

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2012/rap_pov_artikel_3_121017_sve.pdf

SVERIGES RIKSBANK
103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)
Tel 08 - 787 00 00
Fax 08 - 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se